

УДК 619:616.993.192.1:635.5

Г.В. ЗАІКІНА, канд. вет. наук, ст. наук. співробітник

Т.В. МАРШАЛКІНА, канд. вет. наук, ст. наук. співробітник

Державна установа Інститут сільського господарства степової зони НААН України, Дніпропетровськ

ЕПІЗООТИЧНА СИТУАЦІЯ ЩОДО ШЛУНКОВО-КИШКОВИХ ІНВАЗІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Узагальнено нові дані про поширення гельмінтозів та еймеріозів різних видів сільськогосподарської птиці у промислових, фермерських та присадибних господарствах центрального регіону України в 2014 р. Визначено видовий склад збудників, екстенсивність та інтенсивність шлунково-кишкових інвазій з урахуванням способу утримання птиці, пори року та вікової динаміки.

Птахівництво є найбільш технологічно розвиненою галуззю сільського господарства, здатною забезпечувати населення високоякісними дієтичними харчовими продуктами й нарощувати темпи виробництва, що дає змогу зміцнити продовольчу безпеку держави. Для підтримання наявних темпів розвитку галузі необхідно забезпечення і науковий супровід її ветеринарного благополуччя [9]. Однак паразитарні хвороби завдають значних економічних збитків і знижують рентабельність птахівництва. Процеси зміни екології, природи збудників і хвороб, поява нових паразитоценозів потребують сьогодні ретельного наукового вивчення, аналізу та узагальнення. Це дозволить прогнозувати виникнення інвазійних захворювань, завчасно розробляти методи профілактики й боротьби з ними.

Останні повідомлення науковців і фахівців-практиків свідчать про складну епізootичну ситуацію щодо паразитів шлунково-кишкового тракту свійської птиці. Переконливо доведено, що асоційовані інвазії значно поширені серед птахів і характеризуються посиленням патогенним впливом на організм хазяїна, спричиняючи важкі клінічні симптоми захворювання, глибокі й стійкі порушення обмінних процесів, клітинних і гуморальних факторів імунітету [3–5, 8].

Мета роботи – визначити поширення шлунково-кишкових інвазій сільськогосподарської птиці у господарствах центрального регіону України залежно від способу її утримання з урахуванням пори року, вікової сприйнятливості та видового складу збудників паразитозів.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

Моніторинг проводили у птахогосподарствах за різної технології утримання птиці та присадибних гос-

подарствах приватного сектору Дніпропетровської області. З цією метою протягом 2014 р. у лабораторних умовах досліджували матеріал (послід і внутрішні органи), відібрані від сільськогосподарської птиці різних видів і віку. Виконано 2080 копроскопічних досліджень проб посліду на наявність яєць гельмінтів та ооцист еймерій. Досліджено 348 зскрібків зі слизових оболонок тонкого й товстого відділів кишкового тракту на наявність ооцист еймерій, піддано гельмінтологічному розтину 116 трупів птиці різних видів і досліджено на наявність кишкових гельмінтів різних стадій розвитку.

При виконанні запланованих робіт було використано загальноприйняті методи гельмінтологічних і протозоологічних досліджень: удосконалений І.І. Коваленко та ін.; метод флоатації і комбінований, які виявляють не лише яйця гельмінтів, але й ооцисти еймерій [2]; метод повних гельмінтологічних розтинів за К.І. Скрябіним [7]; метод кількісного визначення ооцист еймерій у посліді згідно з ДСТУ 5079:2008 [1]. Видову належність гельмінтів визначали за К.І. Скрябіним і Е.М. Матевосян [6], А.Н. Чертковою та ін. [10].

УВАГА! ТРИВАЄ ПЕРЕДПЛАТА НА ЖУРНАЛ НА 2015 РІКІ

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Моніторинг гельмінтозів свідчив про відсутність паразитичних червів у птиці, яку утримували в клітках. Гельмінти були виявлені в курей, індиків, гусей та качок як у малих, середніх, так і у великих фермерських господарствах, а також у приватному секторі, де птицю утримують на підлозі з використанням вигулів.

У зимово-весняний період у дослідному матеріалі від курей було виявлено: яйця аскаридій (збудник *Ascaridia galli*; Schrank, 1788), екстенсивність інвазії (EI) становила 8–100 %; капілярій (*Capillaria obsignata*; Madsen, 1945) – EI 20–100 %; гетеракісів (*Heterakis gallinarum*; Ymelin, 1790) – EI 8–100 %; томінксів (*Thominx collaris*; Linstow, 1873) – EI 16–24 %. Еймеріоз (збудники *Eimeria tenella*; Railliet et Lucet, 1891; *E. acervulina*; Tyzzer, 1929; *E. maxima*; Tyzzer, 1929 та *E. necatrix* Johnson, 1930) зареєстровано з EI 8–100 %. Інтенсивність інвазії коливалась від поодиноких збудників до десятків ооцист у полі зору мікроскопа.

Індики були інвазовані аскаридіозом (збудник *Ascaridia dissimilis*; Vigueras, 1931) – EI 80–100 %, капіляріозом (*Capillaria*

obsignata; Madsen, 1945) – EI 44–100 %, гетеракозом (*Heterakis gallinarum*; Ymelin, 1790) – EI 20–100 % та еймеріозом (*Eimeria adenoeides*; Moore et Brown, 1951; *E. meleagridis*, Tyzzer, 1929; *E. gallopavonis*; Hawkins, 1952) – EI 100 %.

У матеріалі від гусей реєстрували яйця гангулетеракісів (збудник *Ganguleterakis dispar*; Schrank, 1790) – EI 8 %; капілярій (*Capillaria anseris*; Madsen, 1945) – EI 12–100 %; аскаридій (*Ascaridia galli*; Schrank, 1788) – EI 12–100 %; томінксів (*Thominx anatis*; Schrank, 1788) – EI 100 % (у двох випадках); амідостом (*Amidostomum anseris*; Zeder, 1800) – EI 8 % (в одному випадку). Виявлено еймеріозну інвазію (збудник *Eimeria anseris*; Kotlan, 1932) з EI 100 % і слабкою інтенсивністю (поодинокі ооцисти у полі зору мікроскопа).

У качок зареєстровано аскаридіозну (збудник *Ascaridia galli*; Schrank, 1788) – EI 100 %, капіляріозну (*Capillaria anatis*; Schrank, 1790) – EI 28–100 % та еймеріозну інвазію (*Tizzzeria perniciososa*; Allen, 1936) – EI 100 %. Інтенсивність еймеріозної інвазії варіювала від поодиноких збудників до десятків ооцист у полі зору мікроскопа.

Перепели хворіли на еймеріоз (збудники *Eimeria bateri*; Bathia, Pandey et Pande, 1965, та *E. uzura*; Tsunoda et Muraki, 1971) – EI 28 і 100 %.

У літньо-осінній період у курей було зареєстровано чотири види гельмінтів: аскаридії з EI 8–100 %, капілярії – EI 8–100 %, гетеракіси – EI 32–100 %, райєтини (збудник *Raillietina cesticillus*; Molin, 1846) – EI 24 %. В індиків – два види гельмінтів: капілярії з EI 72 % й аскаридії з EI 24 %.

Проте в літні та осінні місяці інтенсивність зараження глистними інвазіями, особливо в молодняку, підвищувалася. У цей період під час розтину трупів птиці виявляли десятки паразитичних червів. При копроскопічному дослідженні було встановлено, що інтенсивність інвазії зростала до декількох десятків інвазійних елементів гельмінтів.

Таблиця – Найбільш поширені гельмінти та еймерії, зареєстровані в сільськогосподарській птиці у господарствах центрального регіону України в 2014 р. (дані власних досліджень)

Вид птиці	Види гельмінтів	Інвазованість птиці		Види еймерій	Інвазованість птиці	
		EI, %	II, екз.		EI, %	II (екз.)
Кури	<i>Ascaridia galli</i> <i>Capillaria obsignata</i> <i>Thominx collaris</i> <i>Heterakis gallinarum</i> <i>Raillietina cesticillus</i>	8–100 20–100 16–24 8–100 24	1–100	<i>Eimeria tenella</i> <i>Eimeria acervulina</i> <i>Eimeria maxima</i> <i>Eimeria necatrix</i>	8–100	1–100
Індики	<i>Capillaria obsignata</i> <i>Ascaridia dissimilis</i> <i>Heterakis gallinarum</i>	44–100 40–100 20–100	1–10	<i>Eimeria adenoeides</i> <i>Eimeria meleagridis</i> <i>Eimeria gallopavonis</i>	100	1–100
Гуси	<i>Ganguleterakis dispar</i> <i>Capillaria anseris</i> <i>Ascaridia galli</i> <i>Thominx anatis</i> <i>Amidostomum anseris</i>	8 12–100 12–100 100 8	1–100	<i>Eimeria anseris</i>	100	1–10
Качки	<i>Ascaridia galli</i> <i>Capillaria anatis</i>	100 28–100	1–10	<i>Tizzzeria perniciososa</i>	100	1–10
Перепели	–	–	–	<i>Eimeria bateri</i> <i>Eimeria uzura</i>	28–100	1–10

Результати проведеного моніторингу епізоотичної ситуації щодо еймеріозів сільськогосподарської птиці свідчать про значне їх поширення. У теплу пору року зараженість еймеріями в курей була в межах 8–100 %, в індиків – 100 % (один випадок). При цьому інтенсивність інвазії коливалась від поодиноких збудників до сотень ооцист у полі зору мікроскопа, що нерідко було причиною спалахів захворювання у фермерських і присадибних господарствах. Результати моніторингу наведено в таблиці.

При моніторингу різних видів сільськогосподарської птиці крім моноінвазій спостерігали асоціативні гельмінтозно-протозойні та змішані гельмінтозні інвазії. У курей діагностували капіляріозно-аскаридіозно-еймеріозну, аскаридіозно-гетеракідозну, аскаридіозно-гетеракідозно-капіляріозно-еймеріозну, капіляріозно-аскаридіозно-томінксозно-еймеріозну, аскаридіозно-капіляріозно-райєтинозну і аскаридіозно-капіляріозно-гетеракідозну інвазії. Індики хворіли на капіляріозно-аскаридіозно-еймеріозну та аскаридіозно-капіляріозно-гетеракідозно-еймеріозну інвазії. У гусей зареєстровано аскаридіозно-капіляріозну, аскаридіозно-капіляріозно-гангулєтеракідозну, аскаридіозно-капіляріозно-томінксозно-еймеріозну та аскаридіозно-томінксозну інвазії.

ВИСНОВКИ

1. За результатами епізоотологічного моніторингу встановлено, що у промислових, фермерських і присадибних господарствах Дніпропетровської області найбільш поширеними інвазіями в сільськогосподарської птиці, яку утримують на підлозі та вигульних майданчиках, є аскаридіоз, капіляріоз, томінксоз, гетеракоз, гангулєтеракіоз, амідостомоз, райєтиноз та еймеріоз, які здебільшого спостерігали у вигляді асоціативних гельмінтозно-протозойних і змішаних гельмінтозних інвазій.

2. У зимово-весняний період кури були уражені аскаридіями, капіляріями, гетеракісами, томінксами та еймеріями з ЕІ 8–100 %. В індиків зареєстровано аскаридіоз, капіляріоз, гетеракідоз та еймеріоз (ЕІ 20–100 %). Гуси були інвазовані гангулєтеракісами, капіляріями, аскаридіями, томінксами, амідостомами та еймеріями (ЕІ 8–100 %). У качок було зареєстровано капілярії (ЕІ 28–100 %), аскаридії (ЕІ 100 %) та еймерії (ЕІ 100 %). Перепели хворіли на еймеріоз (ЕІ 28–100 %).

3. У літньо-осінній період у курей зареєстровано чотири види гельмінтів: аскаридії (ЕІ 8–100 %), капілярії (ЕІ 8–100 %), гетеракіси (ЕІ 32–100 %), райєтини (ЕІ 24 %). В індиків – два види гельмінтів: капілярії (ЕІ 72 %), аскаридії (ЕІ 24 %). Зараженість еймеріями курей становила 8–100 %, індиків – 100 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. **ДСТУ 5079 : 2008.** Методи лабораторної діагностики еймеріозів. Ветеринарна медицина. – Вед. 2008-10-11.– К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 10 с.
2. **Коваленко І.І.** Методические указания по диагностике эймериозов и гельминтозов гусей / И.И. Коваленко, И.В. Герман. – К., 1993. – 8 с.

3. **Кожиков М.К.** Интегрированная система мероприятий при микропаразитоценозах птиц / М.К. Кожиков, В.М. Тисленко, А.М. Алабов // Проблемы и перспективы повышения продуктивных и племенных качеств сельскохозяйственных животных: Сб. науч. статей. – Ч. II. – КБГСХА – Нальчик, 2000. – С. 45–46.
4. **Короленко Л.С.** Сучасний стан щодо ендопаразитарних захворювань свійської птиці у господарствах степової зони України / Л.С. Короленко, Т.В. Маршалкіна, Г.В. Заїкіна // Ветеринарна медицина України. – 2014. – № 3. – С. 20–22.
5. **Куприенко С.П.** Микстинвазии кур и меры борьбы с ними: дис. ... канд. вет. наук: 03.00.19 «Ветеринарная микробиология, вирусология, эпизоотология, микология с микотоксикологией и иммунология», 16.00.03 «Паразитология» / С.П. Куприенко. – Н. Новгород, 2005. – 115 с.
6. **Скрябин К.И.** Ленточные гельминты (гигиенические) домашних, охотничье-промысловых птиц / К.И. Скрябин, Е.М. Матевосян. – М.: ОГИЗ, 1945. – 478 с.
7. **Скрябин К.И.** Метод полных гельминтологических вскрытий позвоночных, включая человека / К.И. Скрябин; Изд. 1-го Моск. гос. ун-та. – М., 1928. – 43 с.
8. **Темний М.В.** Застосування Вермаколу за змішаних гельмінтозів фазанів / М.В. Темний, Н.І. Полещук, М.В. Богач [та ін.] // Ветеринарна медицина України. – 2013. – № 10. – С. 29–31.
9. **Терещенко О.В.** Стан галузі птахівництва та перспективи її наукового забезпечення / О.В. Терещенко // Птахівництво'2013: Матер. IX між-нар. конф. (м. Судак, АР Крим, 22–26 вересня 2013 р.). – Х., 2013. – С. 10–15.
10. **Черткова А.Н.** Гельминты домашних куриных птиц и вызываемые ими заболевания / А.Н. Черткова, А.М. Петров. – М., 1959. – Т. 1. – 363 с.

Одержано 31.03.2015

Епізоотическая ситуация по желудочно-кишечным инвазиям сельскохозяйственной птицы центрального региона Украины. А.В. Заикина, Т.В. Маршалкина

Обобщены новые данные распространения гельминтозов и эймериозов различных видов сельскохозяйственной птицы в промышленных, фермерских и приусадебных хозяйствах центрального региона Украины в 2014 г. Определен видовой состав возбудителей, экстенсивность и интенсивность желудочно-кишечных инвазий с учетом способа содержания птицы, времени года и возрастной динамики.

Epizootic situation of gastrointestinal invasions of poultry of the central region of Ukraine. G.V. Zaikina, T.V. Marshalkina

Generalized new evidence dissemination

of helminthosis and eimeriosis invasions different types of poultry in industrial, farm and household farms of the central region of Ukraine in 2014. Determined the species composition of pathogens, incidence and intensity of gastrointestinal invasions taking into account the method of poultry, season and age dynamics. ○

